

בכל מכה באו עוד שלוש מכות

כזה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר צידי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם (ו' י"ז) הטעם על הנה אנכי הוא קדמא ואזלא, ועל מכה במטה אשר צידי הוא מונח רביעי.

ובע"ה יתבאר דמהר"ם צאנעט על השג"פ ביאר הקרא בתהלים (מזמור ע"ח מ"ה) ויהפך לדם יאריהם וזליהם כל ישתיו, ישלח בהם ערב ויאכלם ופירשתי, והקשה למה אמרם דוד המלך שלא על הסדר, התחיל במכת דם, ואח"כ מכת ערוז ואח"כ מכת פירשתי, גם אומרו ישלח בהם ערוז ויאכלם לשון עתיד.

וביאר דפרקי דר"א איתא שכל מכה היתה של ד' מכות, במכת דם היה נכלל קצת מפרדע כניס וערוז, כדי שידעו מה שעתיד לבוא עליהם ויראו מהם, וכן בפירשתי היה כניס ערוז דבר, ובכניס היה ערוז דבר שחין וכו' לכן אמר ישלח ערוז ר"ל דרך טפל במכת דם ואח"כ פירשתי ותשחיתם, כי מכה העיקר לפירשתי עדיין לא באה וכבר בא ערוז דרך טפל, לזה אמר ויהפוך לדם יאריהם שאז צעת נהפך לדם יאריהם, כבר ידעו שישלח בהם ערוז שהוא המכה הרביעית, אח"כ היה מכת הפירשתי וכן כולם עכ"ד.

וב"ז נרמז בהטעם, הנה אנכי מכה במטה אשר צידי, קדמא ואזלא במכת דם, במטה אשר צידי מונח רביעי, שצעת מכת דם יהיו ארבע מכות ביחד, דם פירשתי כניס ערב.

ובמכת פירשתי כתיב (ו' כ"ו) הנה אנכי נגף את כל גבולך בפירשתי, הטעם על הנה אנכי הוא מונח רביעי, להורות צעת אנכי נגף גבולך בפירשתי, מונח רביעי, יהיו זו ד' מכות ביחד.

הצפרדע התעורר את דוד המלך על ענוה

בילקוט שמעוני (סוף ספר תהלים) וכן צפרק שירה אמרו חז"ל, דוד המלך בשעה שקיים ספר תהלים זחה דעתו עליו, אמר לפניו רבוש"ע כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי, נודמנה לו פירשתי אחת אמרה לו אל תזוח דעתך עליך שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת אני ממשלה עליה שלשת אלפים משל, שנאמר (מלכים א' ה' י"ב) וידבר שלשת אלפים משל.

ומה שדוקא הפירשתי הזהירו ע"ז, י"ל דצבארות המים מהרה"ק ר' הערש מרימוניז ביאר הקרא במכת פירשתי (ח' ו') ויאמר למחר ויאמר כדצריך למען תדע כי אין כה' אלהינו, כלומר מדצריך של ענמך אתה מכיר כי אין הדיבור צרשתיך רק נמסר ציד ממ"ה

הקצ"ה, והמופת ע"ז כי לא שאלת שהפירשתי יסור תיכף ומיד רק למחר, וצבארות הו"ל התפלל שיסור היום, ומופת תדע כי אין כה' אלהינו ורקק הוא קוצע כל דיבור של האדם.

ולכן דוקא הפירשתי אמר לדוד, אל תזוח דעתך בשירתך לה' צק"ן מומוריס, שאין זה מכתך רק ד' הוא המשפיע הדברים, והא ראה ממכת פירשתי, שאף שפרעה רצה שיסור הפירשתי מיד, מ"מ אמר למחר דהקצ"ה הוא שמיים הדברים צפיו, וכן בספר תהלים הקצ"ה שם הדברים צפיו לכן אל תזוח דעתך ע"ז.

הקב"ה הביא ערוב לפי שעבדו עם ישראל גם בלילות

כי אם איך משלח את עמי הנני משליח כך וצבדדיך וצעמך וצבתיך את הערב (ח' י"ז) וכתב בהגדת צית אהרן הנני משליח כך את הערוז מדה כנגד מדה, לפי שאמר (שמות ה' ז') וגם את ישראל לא אשלח, וי"ל דלמה נרמז זה דוקא במכת ערב.

ובע"ה יתבאר דשם בהגדת צית אהרן כתב, ערוז בא עליהם לפי שהקינו את ישראל לעבודתם צעוד לילה, לכן הביא עליהם חיות רעות שהליכתם בלילה, כמו"ש בתהלים (ק"ד כ') תשת חושך ויהי לילה זו תרמוש כל חיתו יער עכ"ד.

ובע"ז כתב הרשב"ם, אומר אני כי מיני זאבים הם שנקראים ערוז על שם שדרכם לטרוף בלילות כדכתיב (ירמיה ה' ו') זאב ערבות ישדדם, וכתב (צפניה ג' ג') זאבי ערב לא גרמו לבקר.

ובפרקי דר"א (פמ"ו) מבואר שבני ישראל יאלו ממזרים ברד"ו שנה אף שהגזירה היתה על ת' שנה, דלילות השלימו שעבדו בהם לילה כיום וזה השלים לת' שנים, וביארו בזה הקרא באיוב (כ"ח ג') קץ שם לחושך, ק"ץ שנה שנחסרו, שם לחושך, שם הקצ"ה בחשבון ת' שנים מחמת עבודת חשכת לילה.

והשתא אם עבדו בהם גם בלילות הרי נישלם הזמן, ולמה אמר פרעה וגם את ישראל לא אשלח, אלא ודאי עבד עמם בלילה להכביד עליהם העבודה, ולכן הביא הקצ"ה עליהם מכת ערוז שהליכתם בלילה, כיון שלא קיבל פרעה שעבודת לילה יהיה בחשבון שיאלו ברד"ו.

ויתבאר ג"כ שמכת ערוז הוא מכה הרביעי, דצמכת צרכות (דף ג'): איתא ר' נתן אומר ארבע משמרות הוה הלילה, ולכן הביא עליהם מכה הרביעי ערוז חיות רעות שהליכתם בלילה, לפי שהקינו אותם לעבודתם צד' משמרות הלילה.

מכת ערוב הוא כנגד זכור את יום השבת לקדשו

במכת ערוב תמנא שתיבת ערוב נוכר שצעה פעמים צפרשה והלא דבר הוא.

ריתכן לצאר דצקדר היום [חלק סיפור יריאת מנרים] כתב שעשר מכות הם כנגד עשרת הדברות, ולכן לקו המנרים צעשר מכות לשלח את ישראל לקבל עשרת הדברות, ולפי"ז יולא שמכת ערוב מכה הרביעי, הוא כנגד זכור את יום השבת לקדשו דיבור הרביעי.

רי"ל הטעם, דצקפר זרע שמשון כתב שמכת ערוב היה ראוי לצוא גם על ישראל לפי שעבדו ע"ז וחייבין סקילה, ומי שחייב סקילה אף בזמן שאין ד' מיתות צ"ד נוהג היה גורמתו, אבל מ"מ ניולו צוכות ששמרו שבת ואפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו עכ"ד.

ובדבריו יוצן שייכות של מכת ערוב מכה רביעי, כנגד זכור את יום השבת לקדשו דיבור הרביעי, להורות שצוכות השבת שהשומרו מוחלין לו אפילו על עון ע"ז, ניולו ישראל ממכת ערוב שהוא צמקום סקילה בזמן שאין מיתת צ"ד נוהג.

ולזה נוכר תיבת ערוב ז' פעמים נגד יום השבת יום השביעי, להורות שצוכות שמירת שבת שבת ניולו ישראל ממכת ערוב.

שבת מברכין חודש שבט

חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים

בספר המועדים מצעל כרם הנצי ציאר שצברכת החודש יש י"א חיים כנגד י"א חדשים, חוץ מחודש תשרי שאין זה צרכת החודש, ויולא מזה שצחודש שבט אלו מתפללין על חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים הי"א, וראוי להצין למה מתפללין על אהבת תורה ויראת שמים דוקא צחודש שבט.

ובע"ה יש לצאר, דצקפר חי וקיס כתב צסם העמדין שחודש שבט הוא כנגד יוסף, וציערות דצס כתב שחודש שבט הוא כנגד יששכר, וציששכר מנינו אהבת תורה, וציוסף מנינו יריאת שמים.

הנה צפרשת וחי כתיב (מ"ט ט"ו) ציששכר ויט שכמו לצבול, וכתב רש"י ויט שכמו לצבול עול תורה, והנה מי שמוכן לצבול עול תורה ע"כ שיש צו אהבת תורה ולכן מוכן לצבול עול תורה, ולכן צחודש שבט שהוא כנגד שבט יששכר שיש צו אהבת תורה ומוכן לצבול עול תורה, מתפללין שיתן לנו חיים של אהבת תורה.

ושוב מתפללין חיים של יריאת שמים צחודש שבט, דצמדרש רבה (מטות כ"ב א') אמרו עה"פ את ה' אלהיך תירא שתהא כאותן שנקראו יראי אלהים וכו' יוסף דכתיב (מקץ מ"ב) את האלהים אני ירא הוי את ה"א תירא, ולכן צחודש שבט שהוא כנגד יוסף שכתב צו את ה"א תירא, מתפללין על חיים שיש צו יריאת שמים, ושפיר מתפללין צחודש שבט על אהבת תורה ויראת שמים.

בחודש שבט מאיר אות ו' רומז לבעל תשובה

בספר צני יששכר (תמוז אצ מאמר א' אות ה') כתב השם אדני"י צמילואו כזה אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד הם י"ב אותיות, וצכל חודש מאיר אות אחד, ולפי"ז צחודש שבט מאיר אות ו' של יו"ד.

ריתבאר צע"ה אות ו' ממילוי אדני"י לחודש שבט, דצנמח צדיק לחודש שבט ציאר צירוף חודש שבט היוולא מפסוק (צחקומי כ"ז ל"ג) ה'מר י'מירנו ו'היה ה'וא, לחודש שבט מורה על התשובה, כי צראש חודש שבט הם ימי השוצצ"ס, שנאמר (ירמי' ג' י"ד) שצבו צנים שוצצ"ס, וכתב הרמז"ס (הלכות תשובה פ"ב ה"ד) כי הצעל תשובה צריך לחשוב שהוא כאיש אחר כקטן שגולד, וזה צאמת טוב על להצא שיעצוב המעשים שעשה עד הנה ויחשוב שהוא איש אחר, אמנם על לשעצב צריך לקיים וטעמתי נגדי תמיד (תהלים נ"א ה') וידע שחטא ויהיה לצו נשצר צקרצו.

ולכן חודש שבט שהוא צימי השוצצ"ס המורה על תשובה שהאדם צריך להיות כקטן שגולד, הוא מזל דל"י שהוא אותיות יל"ד, והצירוף הוא המר ימירנו שצריך להמיר את עצמו לחשוב שהוא איש אחר, ועכ"ז לענין חטאיו הקודמים לשצו עליהם, והי"ה הו"א, ידע שהוא היה חוטא ויהיה לצו נשצר צקרצו עכ"ד.

ובספר ויגד משה (סוף צחקומי) כתב שאות ו' רומז על צעל תשובה, דצעל תשובה מהפך העצב שהיה לא טוב, לעמיד שיהיה טוב, והנה תיבת היה פירושו על העצב, אבל אם תוסקיף ו' נעשה מזה והיה לשון עמיד, כלומר שלעמיד יהיה טוב עכ"ד.

ולכן נרמז אות ו' ממילוי ד' שצסם אדני לחודש שבט, דהצמח צדיק כתב חודש שבט מורה על התשובה, כי צחודש שבט הם ימי השוצצ"ס, וצירופו הוא והי"ה הו"א, ותיבת והיה מורה על צעלי תשובה כמו"ש צויגד משה, דוהיה מהפך העצב לעמיד שמכאן ולהצא יהיה טוב, וכ"ז הוא שמוסקיף להיות שהוא לשעצב, אות ו' ונעשה והיה להצא, ושפיר מישך שייכו אות ו' אות של תשובה לחודש שבט.

yonafriedman@thejnet.com